

Konspekt lekcji historii

1. Szkoła: Gimnazjum
2. Klasa: II
3. Temat lekcji: Kultura i nauka w Polsce późnym średniowieczu. Obyczaje.
4. Cele:
 - a) uczeń po lekcji powinien znać:
 - pojęcia: łacina, kronika, skryptorium, inicjał, Uniwersytet Jagielloński, styl romański, styl gotycki, otrzęsiny;
 - datę 1364 r.;
 - osoby: Jan Długosz, Wit Stwosz, Mikołaj Kopernik;
 - cechy stylu gotyckiego w architekturze i sztuce;
 - okoliczności odnowienia Akademii Krakowskiej
 - b) uczeń po lekcji powinien umieć:
 - prawidłowo operować pojęciami poznanymi w trakcie lekcji;
 - wyszukać potrzebne informacje w encyklopedii i tekście popularno – naukowym;
 - sporządzić krótką notatkę o treści historycznej;
 - dokonać selekcji informacji na wybrany temat;
 - opisać, w jakich okolicznościach doszło do odnowienia Akademii Krakowskiej;
 - przedstawić, kim byli i w jakich dziedzinach zasłynęli: Jan Długosz, Wit Stwosz, Mikołaj Kopernik;
 - wskazać charakterystyczne cechy stylu gotyckiego w rzeźbie, malarstwie i architekturze;
 - ocenić znaczenie odkrycia Mikołaja Kopernika;
 - rozpoznać na ilustracji gotyckie dzieła architektury i sztuki;
 - opisać, w jaki sposób powstawały średniowieczne książki
 - c) uczeń po lekcji powinien sobie uświadomić:
 - rolę, jaką pełniły i pełnią w życiu ludzi odkrycia naukowe;
 - w jakim stopniu osiągnięcia nauki i sztuki doby późnego średniowiecza przygotowały grunt pod humanizm i kulturę odrodzenia
5. Metody:

rozmowa nauczająca; opis; praca samodzielna z wykorzystaniem podręcznika, ikonografii, pozycji encyklopedycznych i popularno – naukowych
6. Środki dydaktyczne:
 - podręcznik – Bentkowska – Sztonyk Z., Wach E., *Historia II. Podręcznik dla klasy drugiej gimnazjum*, Wyd. WIKING, Wrocław 2000, s. 17 – 19;
 - materiały do pracy w grupach – Borucki M., *Szkolny leksykon historyczny. Fakty, biografie, pojęcia*, Wyd. DELTA, Warszawa b.r.; Bursztyn M., Radzymińska K., *Encyklopedyczny słownik szkolny. Literatura polska*, Wyd. EUROPA, Wrocław 2002; Jones A. F., *Wstęp do historii sztuki*, Wyd. ZYSK, Poznań 1997, s. 116 – 119; Koczarska M., *U źródeł współczesności. Historia. Średniowiecze. Podręcznik dla drugiej klasy gimnazjum*, WSiP, Warszawa 1999, s. 189 – 199; Kryda B., *Krajobraz poezji polskiej. Antologia*, WSiP, Warszawa 1989, s. 34; Manikowska H., Tazbirowa J., *Historia Średniowiecze. Podręcznik dla szkół średnich klasy I liceum ogólnokształcącego, technikum i liceum zawodowego*, WSiP, Warszawa 1996, s. 164 – 168; Panek W., *Świat Muzyki. Podręcznik. Gimnazjum*, WSiP, Warszawa 1999, s. 15 – 44; Stopczyk S. K., *Podręcznik. Plastyka. Gimnazjum 1*, WSiP, Warszawa 1999, s. 10, 19; Encyklopedia PWN; *Gimnazjum. Encyklopedia ucznia*, pod red. E. Banaszkiwicz – Zygmunt, PWN, Warszawa 2002, s. 166 – 167, 291, 299, 317; *Słownik encyklopedyczny. Historia*, pod red. M. Czaplińskiego, Wyd. EUROPA, Wrocław 1999; *Sztuka. Rozpoznawanie stylów*.

Architektura. Rzeźba. Malarstwo, pr. zb., Wyd. MUZA, Warszawa 1999, s. 78 – 145;
Kalendarium, „Mówią Wieki. Magazyn Historyczny” 44:2003, nr 5, s. 3; tablice
 ilustrujące style w sztuce

7. Forma organizacyjna: praca w grupach
8. Typ lekcji: lekcja nowa
9. Tok lekcji:

Czynności nauczyciela – zawartość merytoryczna lekcji	Czynności uczniów	Uwagi metodyczne – przeznaczony czas
<p><u>Czynności organizacyjne:</u> Powitanie. Sprawdzenie obecności.</p>	<p>Uczniowie witają się. Zgłaszają obecność.</p>	<p>2 min.</p>
<p><u>Rekapitulacja wtórna:</u> Na ostatniej lekcji mowa była o wojnie 13 – letniej. Powiedzcie proszę – kto był stronami tego konfliktu i w jakich latach miał on miejsce.</p> <p>Na początku walk zostały wydane tzw. statuty nieszawskie. Jaki władca ustanowił te przywileje i co one postanawiały?</p> <p>Podajcie przykład bitwy z okresu wojny 13 – letniej.</p> <p>Jaki pokój kończył te wojnę i jakie były jego postanowienia?</p>	<p>Uczniowie słuchają.</p> <p>Odpowiadają: Wojna toczyła się między Królestwem Polskim, a Krzyżakami i miała miejsce w latach 1454 – 1466.</p> <p>Statuty nieszawskie wydał Kazimierz Jagiellończyk, król Polski. A postanawiały one, iż władca nie może nakładać na szlachtę nowych podatków, ani też zwoływać pospolitego ruszenia bez zgody sejmików ziemskich.</p> <p>Bitwa pod Chojnicami (1545 r.), w której wojska polskie poniosły klęskę.</p> <p>Był to drugi pokój w Toruniu z 1466 roku. Na jego mocy powróciły do Polski Pomorze Zachodnie i Ziemia Chełmińska. Odebrano Krzyżakom także Warmię, Mazury i Elbląg. Tereny te, zwane odtąd Prusami</p>	<p>4 min.</p>

	Królewskimi, zachowały odrębność ustrojową z własnym sejmikiem generalnym i osobnymi urzędami. Reszta ziem zakonnych, ze stolicą w Królewcu, stała się lennem Polski.	
<p><u>Ogniwo wiążące:</u> Wiemy już więc, jaka była sytuacja polityczna i militarna państwa polskiego u schyłku średniowiecza. Dziś natomiast zajmiemy się tym, co działo się w zakresie nauki, kultury i sztuki ówczesnej Europy. Zapiszcie temat lekcji: <i>Kultura, sztuka i nauka w późnym średniowieczu.</i></p>	<p>Uczniowie słuchają.</p> <p>Uczniowie notują w zeszytach temat lekcji.</p>	2 min.
<p><u>Wprowadzenie nowych treści:</u> Na dzisiejszej lekcji będziecie pracować w grupach. Podzielcie się, proszę, na pięć - w miarę równych - grup. Każda z nich otrzyma do opracowania swoje zagadnienie. Są one tak dobrane, aby ich wyczerpanie wymagało mniej więcej tyle samo czasu. Na kartkach, które wam rozdałam dużą czcionką zapisany został ogólny temat, a poniżej ujęto w podpunkty bardziej szczegółowe pytania. Czytajcie dokładnie polecenia, często bowiem podają one szczegółowo, np. ile zdań ma zawierać dana odpowiedź. Chciała bym bowiem, aby to ćwiczenie nauczyło was dokonywania wyboru tylko tych informacji, których się od was oczekuje i precyzyjnego odpowiadania na pytania. Jest to więc forma przygotowania do testu kompetencji. Odpowiedzi piszcie na kartkach, ale ponieważ będziemy efekty swojej pracy przedstawić na forum klasy - tak, żeby wszyscy dowiedzieli się czegoś na każdy temacie - więc proszę, aby ktoś z grupy przygotował się do ustnego przedstawienia odpowiedzi. Pomocą będą dla was znajdujące się tu materiały. Są to różnego rodzaju encyklopedie, słowniki, podręczniki historii. Znajdziecie w nich także ilustracje potrzebne niektórym grupom. Zadanie to pozwoli wam więc również zapoznać się z różnymi źródłami informacji historycznych i poćwiczyć korzystanie z nich. Gdyby były jakieś wątpliwości co do tematów czy też książek, których należy użyć proszę mnie pytać. Jeśli wszystko jest jasne zaczynamy pracę. Mamy na to ćwiczeni 20 min.</p>	<p>Uczniowie słuchają.</p> <p>Uczniowie dzielą się na pięć grup.</p> <p>Uczniowie rozpoczynają pracę w grupach.</p>	<p>20 min.</p> <p>Nauczyciel rozdaje grupom tematy do opracowania.</p> <p>Nauczyciel prezentuje przyniesione materiały encyklopedyczne i popularno - naukowe.</p>

<p><u>Rekapitulacja pierwotna:</u> W ramach powtórzenia materiału poznanego na bieżącej lekcji uczniowie przedstawiają na forum klasy wyniki pracy w grupach.</p>	<p>Wybrany z każdej grupy uczeń (lub uczniowie) przedstawiają kolejno opracowane przez poszczególne grupy tematy.</p>	<p>10 min.</p>
<p><u>Czynności końcowe:</u> W domu proszę przeczytać dokładnie z podręcznika rozdział „Nauka i kultura w czasach pierwszych Jagiellonów” oraz wykonać pisemnie polecenie nr 4 ze str. 19 w podręczniku. Nauczyciel wyjaśnia ewentualne wątpliwości co do zadania domowego. Podziękowanie za wspólną pracę i pożegnanie z uczniami.</p>	<p>Uczniowie otwierają podręcznik na wskazanej stronie i notują w zeszytach zadanie domowe.</p>	<p>2 min. Nauczyciel otwiera podręcznik na str. 19.</p>

PYTANIA DLA POSZCZEGÓLNYCH GRUP

Grupa I

1. ARCHITEKTURA PÓŹNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) Podaj 4 cechy stylu gotyckiego w architekturze.
- b) Wskaż 2 przykłady budowli gotyckich i zaprezentuj ilustracje je przedstawiające.

2. MALARSTWO PÓŹNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) Podaj 2 cechy malarstwa gotyckiego oraz wskaż jego przykład (zaprezentuj ilustrację).

Grupa II

1. RZEŻBA PÓŹNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) Podaj 3 cechy stylu gotyckiego w rzeźbie.
- b) Wskaż 2 przykłady rzeźby gotyckiej i zaprezentuj ilustracje je przedstawiające.

2. Kim był WIT STWOSZ – sporządź pięciozdaniową notatkę na jego temat.

Grupa III

1. AKADEMIA KRAKOWSKA W PÓŻNYM ŚREDNIOWIECZU

- a) Kto, kiedy i gdzie założył pierwszy polski uniwersytet?
- b) Czyją zasługą było odnowienie Akademii Krakowskiej?
- c) Opisz w pięciu zdaniach funkcjonowanie Uniwersytetu Jagiellońskiego u schyłku średniowiecza.

2. MUZYKA PÓŻNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) W średniowiecznych uniwersytetach pewna poważna pieśń cieszyła się bardzo dużą popularnością, zapisz na jej temat króciutką notatkę.
 - Podpowiedź: tytułu tej pieśni i danych na jej temat można szukać w czterotomowej Encyklopedii PWN na tej samej stronie, na której znajdują się informacje o „Gaudentym, bracie św. Wojciecha”.
-

Grupa IV

1. LITERATURA I KSIĄŻKI W PÓŻNYM ŚREDNIOWIECZU

- a) Wyjaśnij (korzystając nie tylko z podręcznika) następujące terminy:
 - skryptorium,
 - inicjał,
 - kronika.
 - b) Najstarszą polską pieśnią jest *Bogurodzica* – zacytuj jej fragment i podaj w jakich ważnych dla Polski momentach historycznych była ona śpiewana.
- #### 2. Kim był JAN DŁUGOSZ – sporządź pięciozdaniową notatkę na jego temat.
-

Grupa V

1. ROZWÓJ NAUKI W PÓŻNYM ŚREDNIOWIECZU

- a) Kim był MIKOŁAJ KOPERNIK – sporządź dziesięci zdaniową notatkę na jego temat.
 - b) Oceń krótko znaczenie odkrycia Mikołaja Kopernika.
- #### 2. Podaj 5 dziedzin nauki, które szczególnie pręźnie rozwijały się w późnym średniowieczu.
-

Przykładowe odpowiedzi grup:

Grupa I

1. ARCHITEKTURA PÓZNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) Podaj 4 cechy stylu gotyckiego w architekturze:
- zróżnicowanie terytorialne,
 - zastosowanie ostrołuków,
 - zastosowanie sklepień krzyżowo – żebrowych oraz przypór,
 - wznoszenie smukłych, strzelistych budowli,
 - pozostawianie wielkich otworów okiennych przeszklonych barwnymi witrażami,
 - bogate zdobnictwo (fantazyjne maswerki i kamienne ornamenty).
- b) Wskaż 2 przykłady budowli gotyckich i zaprezentuj ilustracje je przedstawiające:
- Kościół Mariacki w Krakowie,
 - Kościół św. Elżbiety we Wrocławiu,
 - Ratusze we Wrocławiu i Toruniu,
 - Dwór Artusa w Gdańsku,
 - Zamek krzyżacki w Malborku.

2. MALARSTWO PÓZNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) Podaj 2 cechy malarstwa gotyckiego oraz wskaż jego przykład (zaprezentuj ilustrację).
- pojawienie się głębi przestrzennej oraz trójwymiarowości,
 - nowe techniki malarskie (odkrycie farby olejnej),
 - miniatury w rękopisach,
 - przykłady: Simone Martini - „Pasowanie św. Marcina na rycerza” i „Zwiastowanie”; Giotto - „Św. Franciszek wypędzający diabły z Arezzo”.

Grupa II

1. RZEŻBA PÓZNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) Podaj 3 cechy stylu gotyckiego w rzeźbie:
- tematyka religijna,
 - realizm i ekspresja,
 - wygięcie postaci ludzkiej w kształt litery „S”.
- b) Wskaż 2 przykłady rzeźby gotyckiej i zaprezentuj ilustracje je przedstawiające:
- Madonna z Dzieciątkiem z Krużlowej,
 - „Nawiedzenie” i „Zwiastowanie” z katedry w Reims.

2. Kim był WIT STWOSZ – sporządź pięciozdaniową notatkę na jego temat.

WIT STWOSZ był malarzem, rzeźbiarzem i grafikiem. Urodził się i zmarł w Norymberdze, ale jego najśłynniejsze dzieła powstały w Polsce. Jest autorem m. in. ołtarza w Kościele Mariackim w Krakowie oraz sarkofagu króla Kazimierza Jagiellończyka w katedrze na Wawelu. Jego dzieła charakteryzuje realizm oraz niezwykle bogactwo szczegółów. Dzięki

temu uzyskujemy doskonały i wierny zbiorowy portret ówczesnego społeczeństwa oraz wiemy jak wyglądały średniowieczne przedmioty codziennego użytku.

Grupa III

1. AKADEMIA KRAKOWSKA W PÓŹNYM ŚREDNIOWIECZU

- a) Kto, kiedy i gdzie założył pierwszy polski uniwersytet?
Król Kazimierz Wielki założył w Krakowie w 1364 roku Akademię Krakowską.
- b) Czyją zasługą było odnowienie Akademii Krakowskiej?
Po śmierci Kazimierza Wielkiego AK podupadła. Z kłopotów finansowych wybawiła ją królowa Jadwiga, która ofiarowała uniwersytetowi wszystkie swoje klejnoty.
- c) Opisz w pięciu zdaniach funkcjonowanie UJ u schyłku średniowiecza.
UJ u schyłku średniowiecza posiadał 3 wydziały: prawa, matematyki, medycyny. Kształcili się na tej uczelni wybitni Polacy, np. Kopernik, Włodkowic, Trąba. Ówczesnych studentów nazywano żakami, ale miano to przysługiwało im dopiero od chwili otrzęsin. Mieszkali oni w bursach, a ich sytuacja materialna często pozostawiała wiele do życzenia. W XV wieku UJ zyskał europejską sławę i zaczęli do Polski napływać studenci z krajów sąsiednich.

2. MUZYKA PÓŹNEGO ŚREDNIOWIECZA

- a) W średniowiecznych uniwersytetach pewna poważna pieśń cieszyła się bardzo dużą popularnością, zapisz na jej temat króciutką notatkę.
„Gaudeamus igitur” – to popularna na całym świecie studencka pieśń do słów łac., wykonywana gł. w czasie uroczystości akademickich. Słowa oparte zostały o XIII-wieczny hymn pokutny.

Grupa IV

1. LITERATURA I KSIĄŻKI W PÓŹNYM ŚREDNIOWIECZU

- a) Wyjaśnij następujące terminy:
- skryptorium – pomieszczenie w klasztorze służące mnichom w średniowieczu do przepisywania książek. Zaopatrzone było w liczne pulpity i miejsce dla lektora czytającego kopiowany tekst.
 - inicjał – pierwsza litera tekstu. W średniowiecznych tekstach rękopiśmiennych często powiększana i bogato zdobiona motywami roślinnymi, zwierzęcymi bądź religijnymi.
 - kronika – chronologiczny zapis wydarzeń politycznych, społeczno-obyczajowych, kulturalnych podany z komentarzem autorskim. To (obok rocznika) typowy utwór dla średniowiecza. Dawne kroniki polskie wyszły spod pióra m. in. Galla Anonima, Wincentego Kadłubka, Jana Długosza.
- b) Najstarszą polską pieśnią jest *Bogurodzica* – zacytuj jej fragment i podaj w jakich ważnych dla Polski momentach była ona śpiewana.
*Bogurodzica Dziewica,/ Bogiem sławiena Maryja!/
U Twego Syna Gospodzina,/ Matko zwolena, Maryja,
Ziści nam, spuści nam!/
Kyrie eleison.*
Śpiewana był przez rycerstwo polskie przed bitwą pod Grunwaldem.

2. Kim był JAN DŁUGOSZ – sporządź pięciozdaniowa notatkę na jego temat.

JAN DŁUGOSZ – był historykiem i sekretarzem bp. Zbigniewa Oleśnickiego, który to zachęcił go do pisania dzieł historycznych. Opisał m. in. chorągwie krzyżackie zdobyte pod Grunwaldem (*Banderia Prutenorum*). Był wychowawcą synów Kazimierza Jagiellończyka. A jako zaufany człowiek króla często posłował w ważnych sprawach za granicę i znał wielu wpływowych ludzi swojej epoki. Jego najważniejszym dziełem jest *Dziejów Polski ksiąg XII* - kronika pisana *dla dobra powszechnego, dla pożytku i zaszczytu miłej Ojczyzny*.

Grupa V

1. ROZWÓJ NAUKI W PÓŹNYM ŚREDNIOWIECZU

a) Kim był MIKOŁAJ KOPERNIK – sporządź dziesięciozdaniową notatkę na jego temat. MIKOŁAJ KOPERNIK – był genialnym astronomem, matematykiem, lekarzem, ekonomistą, a nade wszystko – twórcą teorii heliocentrycznej budowy Wszechświata. Pochodził z rodziny kupieckiej wywodzącej się ze Śląska, ale wychował się w Toruniu. Po wczesnej śmierci ojca wychowywał go wuj – Łukasza Watzelrode, późniejszy biskup warmiński. Mikołaj studiował w Krakowie, a potem uzyskał kanonię warmińską. Pobierał także nauki za granicą: w Bolonii - prawa i astronomii, a w Padwie – medycyny. Uzyskała w Ferrarze tytuł doktora prawa. Po powrocie do kraju był sekretarzem i lekarzem bp. Watzelrode, a po jego śmierci osiadł we Fromborku. Tam też powstało jego dzieło *O obrotach sfer niebieskich*. Pełnił różne funkcje administracyjne i gospodarcze na Warmii, a nawet kierował obroną Olsztyna przed Krzyżakami. Zajmował się także problemami monetarnymi – napisał traktat *O sposobie bicia monety*.

b) Oceń krótko znaczenie odkrycia Mikołaja Kopernika.

2. Podaj 6 dziedzin nauki, które szczególnie pręźnie rozwijały się w późnym średniowieczu. To: prawo, medycyna, fizyka, historia, astronomia, matematyka.